

OSNOVNA ŠKOLA FRA DIDAKA BUNTIĆA ČITLUK
SEKCIJA KULTURNA BAŠTINA

Kameni spomenici i živi običaji – Brotnjo kroz vrijeme
Literarni rad

UČENICI:

Zoran Planinić i Domagoj Primorac, IX. razred

MENTORI:

Žarko Milićević i Božana Bevanda

ČITLUK, listopad, 2025.

U srcu Hercegovine, među vinogradima i brežuljcima Brotnja, gdje se kamen bijeli na suncu, a vjetrovi nose miris smilja i kadulje, rađala se priča o životu i postojanju. Iz zemlje i znoja, nicala su kuće od kamena - čvrste, ali tople, jednostavne, a veličanstvene u svojoj postojanosti. One nisu bile samo zaklon od bure i kiše, nego tihi čuvari života, molitve i običaja, svjedoci vremena koje je oblikovalo čovjeka i kraj.

slika 1. prozor stojne kuće

*Stojna kuća
kamen i sjećanj'
mladi korak budi žar –
prošlost diše sad...
Z.P.*

U stojnoj hercegovačkoj kući svaka je stvar imala dušu. Građena od bijelo-sivog vapnenca, ručno klesanog i sлагanog bez maltera, stajala je kao dokaz snage i vještine hercegovačkog težaka. Zidovi su bili debeli od pedeset do osamdeset centimetara, da zimi čuvaju toplinu, a ljeti hlad. Praznine između kamenja popunjavale su se usitnjenim „trpncem“, a drvene grede i slamnati krov štitali su dom od kiše i vjetra. Prozori su bili uski, s kamenim okvirima, tek toliko veliki da pustite svjetlost, ali zadrže toplinu i mir kuće. U toj se kući živjelo jednostavno – uz ognjište, miris kruha ispod sača i zvuk *avana* koji je zveckao pod udarom čekića. Na *siniji*, niskom stolu oko kojega se život vrtio, sjedile su žuljevite ruke – muške i ženske – dijeleći jelo, priču i molitvu. Uz žar vatre na ognjištu molilo se, razgovaralo i planiralo sutra. Pod zvjezdanim nebom rađala su se *ašikovanja*, a radost blagdana spajala je naraštaje. Kada bi se razlijevala ganga ili bećarac, kuća bi oživjela pjesmom, a zvuci gusala i dipla prenosili su duh naroda koji zna trpjeti i radovati se.

U skromnoj hercegovačkoj kući, oko ognjišta se okupljala *čeljad*, a kad je ognjište zaplamtilo, starješina bi vodio glavnu riječ, a drvene posude mirisale su na kruh i trud. Pod od gnjile škripio bi pod nogama, a zemljana *kotlača* visila bi na *komoštrama* o drvenoj gredi i sjala u plamenu ognjišta.

S vremenom su iz tih kamenih temelja nikle nove građevine – ponosna, kamena franjevačka rezidencija, izgrađena 1923.godine, u koju je mađarski arhitekt i austrougarski namještenik ugradio duh svoga vremena –gotičke lukove, balkone i skladnu čvrstinu, koristeći kamen koji je nekada služio za stojne kuće. U njezine zidove splitski arhitekt Ivan Štambuk ugradio je stećak, nijemi svjedok srednjovjekovnih vremena za tisućitu obljetnicu krunisanja kralja Tomislava

1925.god. koji danas spaja prošlost i sadašnjost u istom dahu. Ova rezidencija, kamena ljepotica, čuva uspomene – na župni stan, pučku osmogodišnju školu, dječji vrtić, a danas je tu smještena glazbena škola, a iz nje se šire novi tonovi, moderni, živahni, ali s istim korijenom koji dolazi od starih melodija dipla i gusala. Ona je most između starog ognjišta i modernog doma, između pradjedovskog truda i mladenačkog poleta. I stojna kuća i rezidencija – različite u obliku, ali jednake po duši – govore istim jezikom: jezikom kamena, vjere i trajanja.

Slika 2. tradicionalna hercegovačka kuća:
stojna kuća (prizemnica)

slika 3. stojna kuća (katnica)

Slika 4. unutrašnjost stojne kuće

Slika 5. Narodna nošnja u Brotnju, Zoran
Planinić, član HKUD Brotnjo

*Na sred kuće žar
kotlača tiho vrije -
miris djetinjstva.
D.P.*

Slika 5. franjevačka rezidencija 1923.

*Stećak u zidu,
vrijeme spojilo dah –
nova ljepota
Z.P.*

*Kamen tišinom
Priča o rukama
Što grade dom...
D.P.*

Danas, dok koračam kamenim putovima Brotnja, osjećam da svaki kamen šapuće svoju priču. U njegovoj tišini zapisana je povijest života, vjere i ustrajnosti. Kameni svjedoci Brotnja nisu samo uspomena – oni su dio nas, dio mladih koji nasljeđuju duh svojih predaka. U stojnoj kući živi duh naroda, a u kamenoj rezidenciji njegovo stvaralaštvo i rast. Hercegovačka stojna kuća trebala bi postati ne samo predmet obnove i zaštite, već izvor nadahnuća i temelj za suvremenu interpretaciju. To nije samo priča o dvije građevine, nego o cijelom jednom narodu koji zna iz kamena stvoriti dom i snove. Jer onaj tko zna svoje korijene, zna i kamo ide. Vrijeme prolazi, ali kamen ostaje. On ne šuti — on pripovijeda. U njegovim šumovima čuje se Hercegovina — ponosna, postojana, vječna i nikome ju ne dam.

